

JAN ANTEUNIS

Op 16 november was het precies 25 jaar geleden dat de knappe Gentse beeldhouwer Jan Anteunis in het Academisch Ziekenhuis overleed. Een gelegenheid dus om deze sympathieke figuur even te memoreren. Wij doen dit aan de hand van een artikeltje dat Pierre Kluyskens schreef in 1971.

Er waren mensen die verleden dinsdag naar de St. Pietersabdij waren getogen in de hoop er een brede waaier van niet min dan zes tentoonstellingen te zien opengaan, en gans speciaal de retrospectieve die het stadsbestuur er had ingericht als huldebetoon aan een rasechte Gentenaar, beeldhouwer Jan Anteunis, naar aanleiding van zijn vijfenzeventigste verjaardag.

De zorgvuldig voorbereide en georkestreerde incidenten die zich bij de aanvang van de openingsplechtigheid voordeden en die andermaal hebben aange-toond hoe sommige elementen de noodzakelijk geworden oplossing voor het probleem van scheppingsvrijheid contra censuur, buiten de in een democratische maatschappij gebruikelijke principes, willen afdwingen, hebben voor vele vrienden en sympathisanten van Jan Anteunis de domper gelegd op hun vreugde.

Zij hadden ongelijk, want het contrast tussen een handvol contestatairs, op de drempel van een loopbaan die misschien, en wij hopen het, briljant zal zijn, en de rijke verworvenheid van beeldhouwer Anteunis, is volledig in het voordeel van deze laatste uitgevallen. Wij willen de grond van de zaak niet bespreken

omdat wij het in opspraak gebrachte werk niet hebben gezien, maar wij vinden het voor jonge artiesten misplaatst en asociaal herrie te hebben verwekt op het ogenblik dat men hulde ging brengen aan een andere artiest voor een meer dan vijftigjarige loopbaan die geheel ten dienste stond van volk en van kunst. Daar ligt de grove, onvergeeflijke fout van de herrieschoppers: hadden zij een ogenblik nagedacht, een ogenblik gedacht aan de volksgebondenheid waarmede zij zo hoog oplopen, althans in woorden, zij zouden een andere, gunstiger gelegenheid hebben afgewacht om een debat over het probleem uit te lokken.

Gelukkig waren incidenten en malaise vlug vergeten, wanneer het overtalrijke publiek ineens, in de kapittelzaal met ruim honderd beeldhouwwerken en tekeningen van Jan Anteunis werd gekonfronteerd. Het was als het ware een emotieve reactie van de mensen, die zonder dat iemand het hen had moeten diets maken, aanvoelden dat zij kwamen te staan voor het levenswerk van iemand die het ernstig met zichzelf en met de kunst heeft gemeend, van iemand die er niet gekomen is door rumoer, contestatie en afbraak, maar die sereen, ambachtelijk en artistiek zijn kunst geleidelijk heeft opgebouwd, zijn lauweren en de waardering van het publiek heeft verdiend, van iemand die het niet gezocht heeft met Barnum, met managers, marchands, uitgekochte kritiek, sensatie of schandaal, maar zich diepmenselijk heeft trachten te integreren in het juiste, heerlijke beeld van zijn tijd.

Dat heeft een door de incidenten geprikkeld, gesensibiliseerd publiek bijna instinctmatig aangevoeld bij een eerste blik in de grote kapittelzaal die zich andermaal uitstekend leent tot een dergelijke overzichtstentoonstelling.

Jan Anteunis heeft nooit de populariteit gezocht, hij is niettemin een populaire figuur te Gent geworden en omdat hij nooit zijn eigen levensbeschrijving of loopbaan heeft vooruitgeduwd in een of andere catalogoog, past het wel zijn curriculum vitae even uit de lade te halen.

Hij werd op het einde van de vorige eeuw, op 29 maart 1896 te Gent geboren en was dus achttien jaar, de ouderdom op dewelke men zijn leven een richting en een betekenis wil geven, wanneer de eerste wereldoorlog losbrak.

Als duizenden van zijn landgenoten vluchtte Anteunis naar Groot-Brittannië waar hij in Liverpool belandde en waar hij aan de University School of Arts de leerling werd van Richard Allen en er zijn eerste kunstonderricht kreeg, voldoende in elk geval om bij zijn terugkeer in België in de kijker te komen aan de Academie van zijn geboortestad waar hij zich herhaaldelijk zowel in het tekenen, het schilderen als het beeldhouwen wist te onderscheiden. Hij heeft er het geluk de lessen van twee uitstekende meesters te mogen volgen: Metdepenningen en vooral Geo Verbanck die op de jonge artiest een beslissende stempel zal drukken.

Het is voor een jonge beeldhouwer in die jaren niet gemakkelijk naam en faam te verwerven, zich op te dringen aan het publiek, bestellingen te krijgen, want

in het Gentse werken enkele sculpteurs met grote reputatie: Geo Verbanck, Robert Heylbroeck, Domien Ingels, Piet Heckers, Georges Minne, Olivier Piette, Frans Tinel, Jules Van Biesbroeck, Gustaaf Vandermeersche, Madeleine Van Thorenburg, Oscar Sinia, Sarteel, Emiel Poetou, Cantré, enz. Het is wellicht nog nooit gebeurd dat Gent voor één enkele generatie zoveel talentvolle beeldhouwers heeft geteld. Elk hunner heeft zijn eigen stijl met Minne als de meest uitgesproken en besproken figuur, maar door hun aller werk loopt toch een leidraad, deze van een époque in de kunst, van een streven naar een nieuwe vormgeving die de strakke werkelijkheid verlaat om over een meer tot lijnen en vlakken herleide techniek tot een plastisch sterkere en geestelijk rijkere figuratie, tot een meer uitgesproken concentratie en meer expressieve uitbeelding te komen. Jan Anteunis vervoegt deze rijke pleiade kunstenaars, eerst schuchter, wat ge-complexeerd. Na enkele jaren zoeken echter vindt hij zijn weg en een eigen stijl, geëngageerd in het tijdsbeeld, in de mentaliteit en in de smaak van een periode die moeizaam de eerste picturale experimenten van het expressionisme, de soms verwarde beeldtaal van het Modern Style en de eerste nogal logge gewrochten van een avant-garde architectuur verteerde.

Ook Jan Anteunis heeft in die jaren gezocht naar een vereenvoudigde stijl, naar het weren van al het bijkomstige, van al hetgeen in een sculptuur nutteloos, vals is, van al het zoeterig gefignoleerde, van al het weke die samen jarenlang de beeldhouwkunst te ontzient had ontsierd nadat zij het klassieke schoonheidsideaal had verlaten en verloochend.

Er lagen voor Anteunis verschillende wegen en mogelijkheden wijd open: sommige hadden hem zelfs een onmiddellijke doorbraak en succes kunnen verzekeren, doch hij had er een grote brok van zijn persoonlijkheid bij ingeboet. Hij verkoos gehoor te geven aan zijn temperament dat meer neigde en helde naar verfijning, naar de echte gratie van beweging en vorm, gesteund op een sterke métier.

Anteunis is de man die meer houdt van direct contact met de mensen, die zijn vreugde meer gaat zoeken in het gezelschapsleven dan in cenakels waar hopeeloos lang over kunst en kunsttheorieën wordt gepalaberd. Hij is te diep gebonden aan de vriendschappelijke omgang met stadsgenoten, in de intimiteit en gezelligheid van de Gentse schuttersgilden van St. Rochus en St. Joris, aan al hetgeen deze omgang aan verkleefdheid aan het verleden, aan de traditie inhoudt, om zo maar alles over boord te werpen, om te gaan vervormen daar waar hij over de materie glijden kan zonder de realiteit geweld aan te doen.

Anteunis staat zeer dicht bij de materie, bij de klei, het hout, de ruwe steen, het marmer, zoals de beeldhouwers uit vroegere tijden die van het ambachtelijke geen bijzaak wilden maken.

Jan Anteunis draagt het allemaal diep in zich en hij heeft het nooit van zijn hand willen losgooien, noch het geestelijke noch het technische. Hij heeft geen schoonheidsideaal willen nalopen dat hij niet ten volle zou hebben gedeeld en aangevoeld.

Dat worden wij het best gewaar in zijn vrije thematiek, in de onderwerpen die hem niet op bestelling zijn aangevraagd of opgedrongen. Er is immers een lijn te trekken tussen hetgeen hij spontaan uit eigen inspiratie heeft gecreëerd als zijn kinderfiguren, zijn vrouwenbeelden, zijn "moeder en kind", zijn jonge meisjes, zijn religieuze motieven, en dan in de andere categorie zijn portretten, medaillons en andere officiële of private opdrachten.

Zonder elkaar tegen te spreken, belichten zij niettemin twee gans verschillende facetten van zijn kunst.

In eerstgenoemde werken zijn de zuiverheid van emotie en de verfijning van de lijn voor de beeldhouwer hoofdzaak, bijwijlen zelfs een obsessie.

In zijn religieuze werken waar hij tussen Franciscaanse bezieling en gratie van het gebaar een evenwicht zoekt, is het ritme buitengewoon zacht en stil, met een neiging tot het tedere; in deze werken speelt de verticaliteit van het gebaar, als een gebed ten hemel, vaak een grote rol.

Eenzelfde geladenheid ontdekken wij in het motief "Moeder en Kind" dat zich in zijn oeuvre weinig afzondert van het godsdienstig onderwerp.

In zijn danseressen en andere profane motieven dingt de kunstenaar naar een expressie die geschraagd wordt door een decoratief idee en ritme, door de elegantie van een kunstenaar die de beweging speels wil voorstellen en dematerialiseren.

Blijft dan nog in zijn productie de grote brok van zijn portretten. Weinig beeldhouwers hebben zich in een dergelijk lot bestellingen mogen verheugen. Afgezien van de officiële opdrachten als zijn Mammelokker die aan de voet van het Belfort het oorspronkelijk werk heeft vervangen, of zijn medewerking aan de beeldenrij van de zuilengang aan Gent-Zuid, zouden wij tientallen koppen, borstbeelden en medaillons moeten vernoemen, als deze van Leopold III, van Vina Bovy, Michel van Vlaanderen, Toussaint de Sutter, Karel van de Woestijne, Maurice Wijnants, Prof. Van Oye, Maurice Van Herreweghe enz.

In deze werken, stevig van factuur, sober van uitdrukking, komt het métier van de sculpteur scherp en sterk naar voren: er is geen enkele toegeving aan het model, geen enkele vleierij, geen enkele gratie; hij dringt als mens in de psychologie, in het temperament van het model door, zoekt en vindt meestal het gewenste contact hetzij door observatie, hetzij omdat hij de geportretteerde door en door kent.

Wanneer wij in de huidige retrospectieve deze indrukwekkende reeks ontwaren, voelen wij ons plots zeer dicht bij die mensen die wij kennen of gekend hebben, en zulks is een teken aan de wand dat niet liegen kan, een bewijs dat deze portretten uiterst levendig zijn.

Anteunis is er 75 geworden: eerlijk gezegd hij is de enige die niet gelijkt op een mens van 75, hij ziet er wel tien jaar jonger uit, maar ook dat is een kunst in het leven!

Pierre KLUYSKENS